OPEN CULTUUR DATA

Jaaroverzicht 2014

Auteurs: Maarten Zeinstra, Tom Kunzler, Maarten Brinkerink

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Masterclass Open Cultuur Data	4
Open Cultuur Data API	7
Open Cultuur Data Challenge	9
Museumn8	12
Impactanalyse	13

Tenzij anders vermeld is alles in dit werk gelicenseerd onder de licentie Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal (CC BY 4.0). Dit betekent dat je deze publicatie mag kopiëren, aanpassen en verder verspreiden, zelfs voor commerciële doeleinden, zolang je de maker van het werk vermeldt, een link naar de licentie (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) plaatst en aangeeft of het werk veranderd is.

Inleiding

Open data is in toenemende mate een belangrijke manier om bronmateriaal te delen. Door gebruik te maken van open data verstrekken instellingen gebruiksrechten op de door hen beheerde en/of ontwikkelde informatie en media. Met dit bronmateriaal kunnen derde partijen vervolgens aan de slag. Ook de erfgoedsector publiceert open data om cultureel erfgoed zo breed mogelijk te verspreiden, daarnaast zorgt deze open cultuurdata voor nieuwe (economische) waarde en nieuwe vormen van transparantie. Open Cultuur Data (OCD) draagt het belang van open data uit door de erfgoedsector te helpen met het openstellen van data en content, en het hergebruik hiervan te stimuleren.

In 2014 hebben de OCD-partners, bestaande uit Kennisland, de Open State Foundation en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, goede vervolgstappen gezet naar zo veel mogelijk open cultuurdata in Nederland. Er is een masterclass gegeven, een nieuwe website met API ontwikkeld en er is onderzoek gedaan naar de effecten van open cultuurdata.

OCD doet dit werk in Nederland niet alleen. We werken samen met initiatieven die gelijke of overlappende doelstellingen hebben. In 2014 hebben we activiteiten afgestemd en medegeorganiseerd met Digitaal Erfgoed Nederland (DEN), Wikimedia Nederland, OpenGLAM en de Museumn8. OCD doeg bijvoorbeeld bij aan het DEN Management Development Programma op het onderwerp open data.

De OCD-masterclass was net als in 2012 een groot succes. De masterclass begeleide twintig instellingen uit heel Nederland. Het merendeel van deze instellingen heeft een deel van de collectie open beschikbaar kunnen stellen. De masterclass leverde open toegang tot ongeveer 700.000 Nederlandse erfgoedobjecten. Deze objecten zijn via onze website te vinden.

Onze website is een belangrijke kennishub over open cultuurdata. Met een vernieuwd webdesign en een tweewekelijkse blog-post houdt OCD erfgoedinstellingen en ontwikkelaars up-to-date over het beschikbaar stellen van data en de mogelijke vormen van hergebruik ervan.

Aan deze ondersteuning voor de sector heeft OCD voor haar site een experimentele API ontwikkeld. Hiermee zijn belangrijke eerste stappen gezet naar een geharmoniseerde ontsluiting van het open cultureel erfgoed van Nederland. Met een initiële set van tien collecties en meer dan 350.000 ontsloten objecten biedt de API veel materiaal aan ontwikkelaars. De API is via de OCD Challenge door commerciële start-ups goed gebruikt. De Challenge heeft vier concepten begeleid in het doorontwikkelen en marktklaar maken van applicaties.

Tenslotte is OCD dit jaar begonnen aan een onderzoeksprogramma naar de impact van het beschikbaar stellen van open cultuurdata. Door dit onderzoek wordt voor het eerst een goed overzicht gegeven van de impact van Nederlandse open cultuurdata.

Masterclass Open Cultuur Data

In 2014 heeft Open Cultuur Data een masterclass georganiseerd voor culturele instellingen uit heel Nederland. 36 instellingen hebben zich aangemeld voor de masterclass, waarvan er twintig geselecteerd zijn om mee te doen. De volgende instellingen hebben meegedaan aan de masterclass:

- Anne Frank Stichting
- Gemeente Ede
- Gemeentearchief Schouwen-Duiveland
- Gemeentearchief Vlissingen
- Gemeentearchief Zaanstad
- Haags Gemeentearchief
- Het Utrechts Archief
- Museum de Lakenhal
- Museum Rotterdam
- Naturalis Biodiversity Center
- Nederlands Openluchtmuseum
- Noord-Hollands Archief
- Regionaal Archief Nijmegen
- Regionaal Archief Tilburg
- Regionaal Historisch Centrum Eindhoven
- Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed
- Stedelijk Museum Amsterdam
- TextielMuseum
- Van Gogh Museum
- Zeeuwse Bibliotheek

Met hulp van een geactualiseerde en verder uitgebreide editie van de OCD-reader en zes bijeenkomsten (o.a. over intellectueel eigendom, licensering, technologie en beleidsvorming) heeft OCD de groep begeleid naar het openstellen van hun collecties.

Kaart: Open Street Map (CC BY-SA 3.0)

Foto: Deelnemers van de Open Cultuur Data Masterclass spelen de Nachtwacht na (CC BY 4.0, Kennisland)

Meer dan 700.000 objecten en 250.000 registers als open cultuurdata beschikbaar

Na de masterclass hebben elf van deze instellingen delen van hun collectie kunnen opstellen. 5 instellingen zijn momenteel nog bezig met deze beschikbaarstellingen. Vier van de instellingen liepen helaas tegen te grote interne barrières op, en bleken niet in staat hun collecties open te stellen. Uiteindelijk is er in 2014 toegang tot ongeveer 700.000 Nederlandse erfgoedobjecten verkregen.

Kijk op www.opencultuurdata.nl/datasets voor alle open cultuurdatasets.
In 2014 zagen we voor het eerst ook vanuit instellingen de interesse en bereidwilligheid om hedendaags werk vrij te geven. Vaak adviseert OCD erfgoedinstellingen werken vrij te geven die niet langer beperkt worden door intellectueel eigendom, of waarvan de instelling zelf de rechten in het bezit heeft. Door de nauwe band die de gemeente Ede en het Gemeentearchief Zaanstad hebben met lokale kunstenaars en verzamelaars, konden zij collecties vrijgeven met toestemming van nog levende makers.

Beeld: Wandtegel afkomstig uit voormalig Huize Bellevue, Rotterdam. (Publiek domein, Museum Rotterdam)

2014 was ook een groot jaar voor genealogische informatie. Dit is een gebied van erfgoeddata waar de laatste jaren meer vraag naar is. Het Gemeentearchief Schouwen-Duiveland en de Gemeente Ede publiceerden bijvoorbeeld veel publieke aktes en registers. Gezamenlijk hebben deze – en enkele andere – instellingen informatie over een kwart miljoen historische personen beschikbaar kunnen stellen.

Hiervan is dankbaar gebruik gemaakt door een groot openarchievenplatform: www.openarch.nl.

Waardering masterclass

Uit een eigen evaluatie onder de deelnemers bleek de masterclass erg positief ontvangen te zijn. De masterclass werd door de deelnemers gemiddeld met een rapportcijfer 8 beoordeeld.

Beeld: ‘Bruggetje Zuiddijk Zaandam’ door Peter de Rijcke uit Gemeentearchief Zaanstad is beschikbaar gesteld onder een Creative Commons-licentie (CC BY-SA 4.0)

Open Cultuur Data API

OCD ziet bij hergebruikers behoefte aan een centraal platform, een voordeur, waar alle open cultuurdatasets toegankelijk zijn. In samenwerking met Dispectu B.V., ontwikkelde OCD een experimentele Application Programming Interface (API). Hiermee kunnen open datasets van erfgoedinstellingen geharmoniseerd en geleidelijk aan beschikbaar gesteld worden.

Foto: Culture Harvest bij de Open Coop (CC BY-SA 4.0, Tom Kunzler)

In mei en juni 2014 zijn een viertal Culture Harvests georganiseerd. De API is gebouwd als opensourceproject. Dit betekent dat iedere ontwikkelaar kan bijdragen aan de werking van de API en ook datasets kan toevoegen. Op verschillende zondagen kwamen ontwikkelaars uit de OCD-community helpen met het toevoegen van nieuwe datasets aan de door OCD opgezette API. Deze Culture Harvests trokken gemiddeld tien ontwikkelaars en leverde een actieve groep bijdragers aan de doorontwikkeling van API op.

De API maakt het mogelijk voor de Challenge-deelnemers om data van verschillende open cultuurdatabronnen makkelijk te combineren. Dit levert kwalitatief hoogwaardige inzendingen en eindproducten op tijdens de Challenge. Met de API kon de enthousiaste ontwikkelaar Frank Strater bijvoorbeeld ook search.open-cultuurdata.nl ontwikkelen. Via dit zoekportaal kan iedereen gemakkelijk de inhoud van de geharmoniseerde opencultuurdatacollectie die beschikbaar is via de OCD-API bekijken.

De ambitie van de OCD-API is om als opensourceproject voor iedere ontwikkelaar en hergebruiker hét toegangsportaal voor open cultuurdata te worden. Met het toevoegen van extra datasets en de ontwikkeling van nieuwe apps wordt hergebruik en combinatie van open cultuurdata eenvoudiger. Dit nieuwe dataportaal en het daaruit vloeiende hergebruik biedt musea, archieven en bibliotheken een extra impuls om hun collectie vrij te geven als open cultuurdata.

De API is in een tweede ontwikkelcyclus door Dispectu B.V. verbeterd met diverse functies:

1. **Backup- en Restore-functie**
   Hierdoor wordt incrementele doorontwikkeling van de API vergemakkelijkt (wat past bij de werkwijze voor een opensourceproject). Hiervoor moest bij een nieuwe release van de API alle informatie opnieuw geharvest worden.

2. **Logging van API-gebruik**
   Het gebruik van de API wordt uitgebreid vastgelegd. Zowel metavragen als object-opvragingen worden vanuit de context van de erfgoedinstelling vastgelegd. Dit vormt een basis voor het ontwikkelen van een impact dashboard, maar ook voor een popularity rank, een veel gevraagde feature. Deze logs zijn ook bruikbaar als data voor de impactanalyse, bijvoorbeeld om het bereik en hergebruik vanuit de OCD-API te monitoren.

3. **Enrichment pipeline**
   De API ondersteunt het uitvoeren van complexe vragen over de informatie die in de API beschikbaar is, en waarbij het resultaat als metadata in de API wordt toege-

voegd. Hierbij worden twee basale voorbeelden uitgewerkt: een functie die voor alle afbeeldingen thumbnails genereert, en een functie die allerlei media-metadata[1] vergaart.

Op dit moment zijn er tien verschillende instellingen te vinden in de API:

- Rijksmuseum
- Beeldbank Nationaal Archief
- Amsterdam Museum
- Tropenmuseum
- Fries Museum
- Centraal Museum Utrecht
- Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid
- Universiteit Utrecht Kaarten
- Visserijmuseum Zoutkamp
- Textielmuseum Tilburg

Dit komt neer op ongeveer 850.000 objecten[2].

Beeld: Screenshot van Open Cultuur Data API Search. Gebouwd door Frank Strater en doorontwikkeld door Tim Meerhof (Open State).

1 Zoals EXIF of andere (zie hier).

2 Stand van zaken op 12 januari 2015.

Open Cultuur Data Challenge

In 2014 heeft Open Cultuur Data een App- Challenge georganiseerd. Het Challenge-traject is verbonden met de masterclass en de OCD API. Tijdens de Challenge zijn negentien applicaties (hierna: apps) gebouwd op basis van open cultuurdata. Hieruit zijn vier apps gekozen, welke vervolgens intensief begeleid zijn door OCD.

Ontwikkelaars zijn gevraagd om zoveel mogelijk data van verschillende erfgoedinstellingen te combineren en op basis daarvan een app te ontwikkelen. Deze apps moeten in deze fase een minimaal werkend prototype hebben. De inzendingen zijn op een pitch-and-prize event beoordeeld door een vakjury. Deze jury koos vier apps, waarvan één in de categorie educatie. Deze winnaars zijn vervolgens begeleid in het doorontwikkelen, het positioneren en het marketen van hun app. In tegenstelling tot een standaard competitie levert deze aanpak kwalitatief betere apps op; apps die vanwege de begeleiding meer impact genereren.

Deze kwaliteitsverbetering komt door het afstemmen van de apps op nieuwe en bestaande doelgroepen. Daarnaast worden ontwikkelaars gedwongen na te denken over het exploitatiemodel van hun app en worden ze technisch ondersteund om zoveel mogelijk open cultuurdata te gebruiken in hun app. Zo is Museum Detective na gesprekken met het Amsterdam Museum een interactieve speurtocht gaan ontwikkelen, die werkt met locatiebepaling en specifiek toegespitst is op het Amsterdam Museum. Ontwikkelaar Wim de Nood ontwikkelt nu ook een versie die geschikt is voor het onderwijs en hij heeft hiervoor een realistisch verdienmodel opgesteld.

Op 9 september is bij Kennisland in Amsterdam een pitchbijeenkomst gehouden, waarbij aan een vijfkoppige jury is gevraagd om een voorselectie van twaalf van de negentien inzendingen te beoordelen.

Elk jurylid had een eigen invalshoek en expertise:

- Scout Herrremans, directeur innovatie KLM Royal Dutch Airlines
- Paul Spies, directeur Amsterdam Museum
- Erik Schilp, cultureel ondernemer;
- Mathys van Abbe, internet entrepreneur en oprichter Mobypicture
- Eke Rebergen, oprichter Denkfiguren en onderwijsinnovator

De jury koos de volgende vier winnaars en gaf één eervolle vermelding:

- **Museum Detective, Wim de Nood**
  Een smartphone/tablet-app die het mogelijk maakt om een interactieve speurtocht door een museum te ondernemen. De app maakt gebruik van open cultuurdata door middel van fotoherkenning en de app werkt samen met o.a. Bluetooth Beacons en Philips HUE Lights.

Beeld: Screenshot De Museumdetective

- **De Blozende Ets, Sietse Brouwer**
  Een app om je kunstsmaak te ontdekken. Net als bij dating-app Tinder kun je naar rechts swipen als je een kunstwerk leuk vindt en naar links als je het niet mooi vindt. Op deze manier wordt er een persoonlijk profiel van je smaak aangemaakt.

Beeld: Screenshot Blozende Ets door Sietse Brouwer

- **Virtueel Museum, Ernst Dommershuijzen**
  Een app waarmee je door verschillende digitale ruimtes kunt wandelen (eventueel met een Oculus Rift-bril). In deze ruimtes hangt naar smaak kunst uit de OCD-API.

Beeld: Screenshot Virtueel Museum door Ernst Dommershuijzen

- **Tag-Art (educatie-prijs), Eugene Tjoa en Simon Nouwens**
  Deze app maakt het mogelijk om quizzen te maken om leerlingen meer te leren over kunst. Daarnaast worden kunstwerken door het maken van deze quizzen verrijkt met extra informatie, zogenaamde tags.

Beeld: Tag-Art door Eugene Tjoa en Simon Nouwens

- **Wiggle (eervolle vermelding), Richard Jong en Werner Helmich**
  Met Wiggle kun je kunst een extra dimensie geven. Je kunt zelf een kunstwerk bewerken door het aanbrengen van verschillende dieptelagen. Daardoor komt het kunstwerk tot leven. Deze ontwikkelaars zijn verder niet specifiek begeleid in het finaliseren van hun app en hebben geen geldbedrag gewonnen, maar de app is wel betrokken bij de Amsterdamse Museumn8.

De meeste apps zijn na dit evenement toegevoegd aan de app-inventaris van OCD.

De vier winnende ontwikkelaars zijn in de maanden na het pitch-event begeleid in de verdere ontwikkeling van hun apps, het positioneren van de apps en het schrijven van een businessplan.

Foto: Bezoekers van de Museumn8 bekijken Tag-Art van Eugene Tjoa (CC BY-SA 2.0, Meriam de Lange)

Museumn8

Tijdens het jaarlijkse avond- en nachtevenement van culturele instellingen in Amsterdam, de Museumn8, verzorgde OCD – als onderdeel van de Challenge – voor het Amsterdam Museum een interactieve expositie genaamd de 'Amsterdam App Dungeon'. Hier kregen de Challenge-winnaars de kans om hun apps te demonstreren aan de bezoekers van het museum. De Museumn8 viel midden in de periode van het begeleidingstraject en leverde deze groep ontwikkelaars veel bruikbare feedback op voor de doorontwikkeling en toekomstplannen van hun apps.

De Museum Detective en het Virtueel Museum hebben hun apps speciaal voor de gelegenheid aangepast op de Museumn8. De Museum Detective had een speurtocht voor de Amsterdam DNA Tentoonstelling gemaakt, terwijl het Virtueel museum een klein deel van het museum had nagemaakt en voor de gelegenheid met open cultuurdata (schilderijen) uit andere musea.

Dankzij de Museumn8 en promotie via andere OCD-kanalen en -netwerken zijn de deelnemers in contact gebracht met potentiële klanten. De apps zijn tijdens het begeleidingstraject allemaal verbeterd op het gebied van functionaliteit, presentatie en prestatie. Uiteindelijk hebben de 4 winnende ontwikkelaars in november een concept-businessplan ingeleverd. De definitieve plannen en apps zijn opgeleverd op 1 december en door OCD goedgekeurd. De uiteindelijke versies van de app en de toekomstplannen van de winnaars zijn officieel gepresenteerd op de OCD Nieuwjaars- receptie op 12 januari jl.

Foto: Hugo van Wissen (Museum Detective), Sietse Brouwer (De Blozende Ets) en Ernst Dommershuijzen (Virtueel Museum) bij de OCD Nieuwjaarsreceptie. Winnaar Eugene Tjoa (Tag-Art) was helaas verhinderd. (CC BY-SA 4.0, Xander Bouwman)

Impactanalyse

Er is een groeiende behoefte in de culturele sector naar het meten van de impact van het openstellen van collecties, en tegelijkertijd is er – ook internationaal – geen partij die deze gegevens sectorbreed verzamelt. In 2014 is OCD een verkennend onderzoek gestart naar de (on) mogelijkheden om de impact van open cultuurdata te meten. Hiermee is een belangrijke begin gemaakt met de bewijsvoering van de gevolgen van het openstellen van culturele data, ten behoeve van de gehele (internationale) sector.

OCD is in januari op zoek gegaan naar statistisch onderlegde experts met kennis van de erfgoedsector, om een meetmodel op te zetten (lees meer). Deze opdracht werd uiteindelijk gegund aan KlapperCom Consultancy. Onderdeel van dit onderzoek zijn een literatuuronderzoek, desk research en een workshop met diverse vertegenwoordigers van de sector uit het netwerk. Deze workshop werd op donderdag 10 april bij Beeld en Geluid gehouden, waarbij negen deelnemers, o.a. Naturalis, Digitaal Erfgoed Nederland (DEN) en het Nationaal Archief, aanwezig waren.

Op basis van de eerste uitkomsten van het vooronderzoek, werd duidelijk dat een kwantitatief onderzoek op basis van een meetmodel nog niet haalbaar is. Culturele instellingen houden momenteel nog maar zelden de voor een dergelijk meetmodel benodigde data bij. Het onderzoek focust zich in plaats hiervan op de mogelijkheden om middels een perceptie-onderzoek te meten of er een verandering waarneembaar is in de houding van culturele instellingen ten opzichte van open data. Hiervoor is door KlapperCom – naast een onderzoeksrapport met aanbevelingen – een enquêtemodel met inhoudelijke vragen ontwikkeld, op basis waarvan deze ontwikkeling in de toekomst in kaart gebracht kan worden.

Vanwege de uitkomsten van het vooronderzoek is er een vervolgtraject begonnen, waarin op pragmatische wijze toch een start wordt gemaakt met het vergaren van data over een selectie van specifieke domeinen. Hierbij worden handvatten aangeboden om de informatievergaring rond de impact van open cultuurdata binnen de gehele sector te verbeteren.

OCD heeft hiervoor een inventarisatie gedaan van Nederlandse open cultuurdatasets die in Wikimedia en Europeana worden hergebruikt. Door een serie expert-interviews is vastgelegd wat de best practices zijn in het veld rond het meten van deze impact. Deze interviews, inclusief de praktische lessen, zullen de komende maanden op de OCD-website gepubliceerd worden. Deze aanpak is tevens gepresenteerd op de ‘Meten is weten’-bijeenkomst, georganiseerd door DEN en op de internationale conferentie voor vrijwilligers van de projecten van Wikimedia: Wikimania (lees meer).

Om te inventariseren welke open cultuurdatasets reeds binnen Wikimedia en Europeana worden hergebruikt is een enquête opgesteld en in oktober binnen het OCD-netwerk verspreid. Wikimedia en Europeana bieden beide meetinstrumenten om data te vergaren over het (her) gebruik van open cultuurdatasets.

De enquête is door dertig vertegenwoordigers van instellingen uit het netwerk ingevuld.

Elf respondenten hebben momenteel één of meerdere open cultuurdatasets op Wikimedia, drie instellingen geven aan op het moment te werken aan een eerste publicatie. Vijftien respondenten hebben één of meerdere open cultuurdatasets beschikbaar via Europeana, hier komen binnenkort nog zeven instellingen bij.

Vanaf eind 2014 wordt op Wikimedia en Europeana speciaal aandacht gegeven aan deze instellingen. Er worden statistieken gegenereerd voor de geïnventariseerde open cultuurdatasets. Het verzamelen van statistieken voor Europeana is tevens met de Digitale Collectie Nederland afgestemd, omdat er overlap bestaat tussen de deelnemers van dit aggregatie-initiatief en Open Cultuur Data. De statistieken worden momenteel automatisch gegenereerd. Binnenkort verschijnt hier een eerste publicatie over op de OCD-website. OCD zal hier de komende tijd met regelmaat updates over publiceren om zo ook ontwikkelingen en trends in kaart te brengen.